

נדרים לו

משה שווערד

1. ספר קצות החושן סימן ר ס"ק א

ותמיהני דהתם מסקינן בגמ' פ"ק דמציעא (יב, א) דאע"ג דחצר משום יד אתרבי לא גרע משליחות, ולמה לא יהיה שליחות להקדש דהא הני כהני שלוחי שמים כמ"ש במשנה (ג פ"ד מנדרים), וכשהגזבר עומד בצד כל הני, דהשתא הוי חצר המשתמרת תקני להקדש, ודוחק לומר דגזבר גופיה שליח דהקדש הוא ואין שליח עושה שליח וצ"ע עכ"ל.

- **קצות** - שיטת כהני שלוחי דרחמנא: הוי שליחות ממש
- **רב שמעון שקופ** - שיטת כהני שלוחי דרחמנא: לא הוי שליחות ממש אלא שכך הוא רצון התורה שיהיה לכהן כח ההקרבה

2. ספר דבר יעקב

א] הכהנים שפגלו -

האחיצור [ח"ב סימן ד-ד] הביא שיטת התור"ד שס"ל שכל הספק האם כהנים שלוחי דין או שלוחי דרחמנא הוי רק בשאר עבודות חוץ משחיטה, אבל בשחיטה ודאי הוי כהנים שלוחי דין, דכיון ששחיטה כשרה בזר א"כ מצי איהו [ה'שראל] עביד, וא"כ פשיטא שכהן הוי שלוחי דין. וכן חידש הקרן אורה [סוד"ה והנה]. מיהו מדרשב"א מבואר שגם בשחיטה מיבעיה ליה.

ומקשה האחיצור דא"כ ליפרוך לכו"ע למה כהנים שפיגלו בשחיטה הוי פיגול, נימא ליה לתקוני שלחתיך ולא לעוותי. ותירץ שהתור"ד יפרש כהנים שפיגלו מיירי בשאר עבודות חוץ משחיטה. מיהו הרא"ש כאן מפרש שמירי בכל הד' עבודות, וא"כ פליג על התור"ד.

3. ספר נחלת משה

דף לו. אי אמרת בשלמא שלוחי דשמיא הוו כיינו שפיגולן פיגול אלא אי אמרת שלוחי דין הוו אמאי פיגולן פיגול לימא ליה שליחא שויתך לתקוני ולא לעוותי וכו' פי דהוי רק שליח להקריב ולא לחשוב מחשבת פיגול וא"כ הוי כאלו הצעלים הקריבו (דשלוחו של אדם כמותו) והכבן חשב מחשבת פיגול וקו"ל דזה מחשב וזה עובד אין הקרבן נפסל והנה הקשה בספר נדרי זרזין וכלא אפי' אם נאמר דשלוחי דשמיא הוו ג"כ קשה דרחמנא שוינהו שלוחים רק לשחוט בהכשר ולא צפסול ופיגול (ואם נאמר דילפינן מקרא דפסול א"כ אפי' אם נאמר דהוו שלוחי דין הוי שפיר כמו שצאמת מתרלת

הגמרא) ועיין ברא"ש שכתב דלכן אם נאמר דהוו שלוחי דשמיא הוי שפיר דפיגולן פיגול משום שהפקיעה התורה קרבנו מרשות בעלים ונתנו לכהן וכוונה הרא"ש דאם נאמר שלוחי דשמיא אין הכוונה דיש להם דין שלוחים דשמיא אלא הכוונה שהתורה נתנה להם את הקרבן ולכן הוי שפיר דפיגולן פיגול והקשה ע"ז הגדרי זרזין וכלא קו"ל צצ"ק יג. דכהנים משלחן גבוה קזכו ע"ש וני"ל לתרץ דהתורה נתנה את הקרבן לכהן רק לשעת ההקרבה דהתורה רתה דצומן שיקריב שיכא הוא הצעלים אבל אח"כ חזר הקרבן לכהן (וכוונתה לזמן)

4. ספר דבר יעקב

ג] אלא אי אמרת שלוחי דין הוו אמאי פיגולן פיגול לימא ליה שליחא שויתך לתקוני ולא לעוותי - לכאורה קשה דגם אם הוו שלוחי דרחמנא קשה דנשלחו לתקוני ולא לעוותי.
[הרא"ש מפרש שהרי הפקיעה התורה קרבנו מרשות בעלים ונתנו לכהן, ולכן אין כאן חסרון של אין אדם אוסר דבר שאינו שלו, ולפי"ז מיושב שליכא למימר לתקוני שלחתיך ולא לעוותי משום שאם הוו שלוחי דרחמנא אינו ממש שליחות אלא התורה נתנה לכהן את הקרבן בזמן העבודה.

5. הר"ן מסכת נדרים דף לו עמוד א

אלא א"א שלוחי דידן נינהו אמאי פגולן פגול - שוגג הוא [דקשה] ליה [1] בשלמא במזיד נהי דשלוחי דידן נינהו פיגולן פיגול דכיון שמפגל במזיד אינו עושה שליחותו אלא אדעתא דנפשיה קעביד וקי"ל בפ"ב דחולין (דף מ) דאדם אוסר דבר שאינו שלו על ידי מעשה אבל בשוגג אי שלוחי דידן נינהו אמאי פיגולן פיגול דהא כיון דשוגג הוא לאו אדעתא דנפשיה קעביד שמתכוין הוא לעשות שליחותו ולימא שליח שויתך לתקוני ולא לעוותי ודחי' שאני גבי פגול דאמר קרא וכו' הלכך בעיין הכא לא איפשיטא ומיהו נהי דהכא לא איפשיטא לה מההיא דפ"ק דקידושין מוכח דשלוחי שמיא נינהו וכמו שכתבתי למעלה.

6. פירוש הרא"ש מסכת נדרים דף לו עמוד א

הכהנים שפגלו. שחשבו באחת מארבע עבודות לאוכלו או להקריבו חוץ לזמנו או חוץ למקומו ותני על השוגגין פטורים אלא שפגולן פגול [2] אלמא דהוי פיגול גמור מדאורייתא אבל ממתני' המ"ל דהוי פיגול דרבנן: /משמע מדבריו דבמזיד רק פיגול מדרבנן/

7. שיטה מקובצת מסכת נדרים דף לו/א

[3] וזה לשון הר"ן ז"ל, שפגלו שחשבו בעבודת הקרבן מחשבת פיגול חייבין לשלם לבעלים כדמפורש בגיטין. אמאי פיגולן פיגול הואיל ושגג במחשבתו והוא אינו חייב לשלם יכול למימר ליה לא היה בדעתי לעשותך שליח אלא לתועלתי אבל להזק שלי לא דאין אדם אוסר בכי האי גוונא דבר שאינו שלו מאחר דליכא מעשה כדאמרינן במסכת חולין המשתחוה לבהמת חבירו וכו' לא אסרה אלא אם כן עשה בה מעשה. עד כאן:

8. ספר נחלת משה

אכל חלב והפריש קרבן ונשחטה וחזר ונשחטה פסול הואיל ונדחה נדחה וכו' וי"ל דה"ה אם אכל חלב ונשחטה וחזר ונשחטה דפטור מלהביא קרבן דכיון דנשחטה שנשחטה נפטור מלהביא קרבן תו לא מחייב וכו' דקאמר ר' יוחנן אכל חלב והפריש קרבן רבותא קמ"ל דאע"פ שהפריש קרבן מי"מ נדחה ולא כרז דס"ל בזבחים נט. דאין צעלי חיים נדחין וי"ל

9. ספר דבר יעקב

ה' בא"ד - דכיון דמפגל במזיד אינו עושה שליחותו וכו' וקי"ל בפ"ב דחולין דאדם אוסר דבר שאינו שלו ע"י מעשה - מבואר בר"ן דפיגול הוי מעשה. השיטה בשם הר"ן והריטב"א כתב

ומבואר דנחלקו האם פיגול הוי מעשה או מחשבת. וכן נחלקו בזה הראשונים בגיטין. דהנה איתא בגמ' [גיטין נג.] העושה מלאכה בפרה אדומה כגון שהכניסה לרבקה על מנת שתינק ותדוש פטור בדיני אדם. ופירש"י עצם מעשה ההכנסה אינו אוסר כיון שהוי ע"מ שתינק, ורק מחשבתו שחשב גם שתידוש אוסרתה, ומחשבה הוי גרמא בנזקין שפטור. ומקשים הראשונים בגיטין [תורי"ד, ריטב"א ורשב"א וכן מקשה המהר"ם שיף] למה הכהנים שפיגלו במזיד חייבים, הרי גם בפיגול ההזק נעשה במחשבה.

הראשונים מתרצים שבפיגול איכא מעשה, דהשיטה היא הפוסלת היכא שחשב מחשבת פיגול, וא"כ איכא מעשה שחיטה. המהר"ם שיף מתרץ ע"פ התוס' [ב"מ מג:] שס"ל שפיגול הוי בדיבור ולא במחשבה, ודיבור עדיף ממחשבה דהוי כמעשה. וכן כתב התורא"ש [גיטין נד: ד"ה ודילמא].

10. הר"ן מסכת נדרים דף לו עמוד א

א"ר זירא שה לבית אבות לאו דאורייתא - לעולם בכי האי דנין ומיהו מפסח לא מצי למידק דשה לבית אבות לאו דאורייתא [1]
דמן התורה אין הקטנים צריכין להמנות בשה עם בני חבורה אלא אוכלין ממנו אף על פי שלא נמנו עליו דאף על גב דאין פסח נאכל אלא למנויו ה"מ בראויין להמנות אבל קטנים דלאו בני הכי לית לן בה.

11. תוספות מסכת נדרים דף לו עמוד א

יביא אדם פסח על חבירו שכן אדם מביא קרבן על בניו כשהן קטנים וכו' אמר רבי זירא שה לבית לאו דאורייתא הוא - [2]
כלומר דקטנים אינם צריכים למנות דאם אוכלין מן הפסח לא הוי כנאכל שלא למנויו דלא אסר רחמנא אלא להנהו דאיתנהו במצות תכוסו אבל אותם דלא שייך בהו לא מיירי מידי דהוה א'נשים' דרשות הן שאע"פ שאין חייבות בפסח מותרות לאכול ממנו ואינו נקרא שלא למנויו וכן בקטנים.

12. תוספות פסחים דף פח/א

שה לבית מ"מ - פ"י משום דשה לבית לאו דאורייתא והכי אית ליה לר"ז גופיה בפרק אין בין המודר (נדרים דף לו). ואם תאמר והיאך מאכיל פסח שלא למנויו נהי דקטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו לספות לו בידים אסור כדאמר בפ' חרש (יבמות דף קיד.) ואור"י דהתם ילפינן מלא תאכלום ולא אסור אלא דומיא דשרצים ונבילות אבל כה"ג דאיכא חנוך מצוה שרי:

13. ספר מנחת חינוך - מצוה ה - אות ד

הנה למנות הקטן שיהיה מבני חבורה מבואר בסוכה [מ"ב ע"ב], ובנדרים ל"ו ע"א מבואר דשה לבית אבות לאו דאורייתא, ועיין שם בר"ן ורא"ש דמן התורה קטן אינו מחויב כלל אך יכול למנותו שלא מדעתו... ובתוס' פסחים הנ"ל הקשו היאך יכולים לאכול הפסח, הא לא תאכילום להזהיר גדולים על הקטנים ואסור להאכילם דבר איסור בידים, ותירצו משום חינוך מצוה שרי. ויש להקשות על דבריהם, כיון דעיקר הטעם משום חינוך מצוה, היאך שוחט אדם ע"י בניו ובנותיו הקטנים, הא בתו אינו מחויב לחנך עיין נזיר כ"ט ע"א, ואין כאן מקומו להאריך, ועיין או"ח סי' שמ"ג [במגן אברהם סק"א]. עכ"פ כיון דשה לבית אבות לאו דאורייתא הא דנימנין שיהיו מבני חבורה הוא מטעם חינוך מצוה, ולא שייך גביהו שלא למנויו, או כהתוס' והר"ן בנדרים או כהתוס' בפסחים, אבל להביא עליהם בפני עצמם אין סברא כלל, אם לא בתורת נדבה עיין תוס' חגיגה הנ"ל, ובפסח לא שייך זה, ועיין לחם משנה פ"ב מחגיגה ה"א ד"ה מי [והל' ג' ד"ה כל].

14. ספר דבר יעקב

ולפ"ז ליכא קושיא איך מאכילין קטן איסור, דאין זה איסור אלא מצוה קיומית. ולפי התוס' בפסחים ליכא לקטן מצוה כלל, וכוונת הגמ' שה לבית אבות לאו דאורייתא וליכא מצוה. מיהו השלמי נדרים [לו. ד"ה בקטן] כתב תוס' דידן ותוס' בפס' לא פליגי, דהתוס' כאן דיברו למה מותר לקטן לאכול שלא למנויו, והתוס' בפס' הקשו דמ"מ מדרבנן בעינן שה לבית אבות, ואיך ספינן לקטן איסור מדרבנן.

15. ספר דבר יעקב

בהג' רא"מ הורביץ בפס' מקשה נהי דמצד מצות חינוך ליכא איסור מצד אכילת קטן, מ"מ איכא איסור מצד איבוד קדשים שאינם נאכלים לשם מצוה. וכתב דלפי הר"ן ניחא, והיינו משום שלפי הר"ן לא קשה קושיית תוס', דבאמת יש לקטן מצוה לאכול קרבן פסח.

16. ספר מנחת חינוך - מצוה ה - אות ד

והנה למנות על פסח אחד מבני חבורה חרש או שוטה לא מצאתי בר"מ, ונראה דזה תלוי, להר"ן נדרים הנ"ל דאין איסור שלא למנויו אלא בראויים להמנות וקטן אין איסור, י"ל הוא הדין חרש ושוטה, אע"ג דאין מצוה כלל דחינוך לא שייך אצלם דלא יבואו לכלל מצוות, מ"מ אין איסור למנות חרש ושוטה בכלל בני חבורה, וְלְהַתּוּס' פּסָחִים הַנ"ל דְּהוּא אִיסוּר תּוֹרָה לְהַאכִילֵם וְרַק מִשׁוּם חִינוּךְ שְׂרִי, וּבַחֲרֵשׁ וְשׁוֹטֵה דְּלֹא שֵׁיךְ חִינוּךְ, א"כ אסור למנות חרש ושוטה דאסור להאכילם איסור דאורייתא דהם שוים לקטנים, עיין ב"י אה"ע סי' א' [ד"ה היו לו בנים (השני)] ותבואות שור יו"ד סי' א' ס"ק מ"ט, וחינוך מצוה לא שייך אצלם, ואסור להאכיל להם דכיון דפטורין לאו בני המנאה נינהו והוי נאכל שלא למנויו, וזה ברור בע"ה:

17. ספר דבר יעקב

✓ הגר"ח [הל' קרבן פסח פ"ה ד"ה אלא הנ"ל] כתב דגם למ"ד שה לבית אבות לאו דאורייתא, ה"מ לענין חיובא שאין הקטנים חייבים בפסח אבל יכול האבא למנותם על הפסח שלא מדעתם וחל עליהם מה"ת דין מנוי לפסח ודין בעלים על הפסח, ולפ"ז ניהא דברי התוס' שלקטן יש זכיה כפסח גם למ"ד שה לבית אבות לאו דאורייתא.

18. הר"ן מסכת נדרים דף לו עמוד א

ומיהו נהי דהכא לא איפשיטא לה מההיא דפ"ק דקידושין מוכח דשלוחי שמיא נינהו וכמו שכתבתי למעלה.

19. תוספות מסכת נדרים דף לו עמוד ב

מי אמרינן כיון דזכות הוא לא צריך דעת - דזכין לאדם שלא בפניו וזכיה מטעם שליחות שפיר הוי שליחותא והא דאמרינן בכל דוכתא דזכיה מטעם שליחות מהכא תניא ליה.

20. ספר קצות החושן סימן קה ס"ק א

אמנם התוס' לשיטתם דסברי דזכיה מדין שליחות וכ"כ בפ"ק דכתובות יא, א וזה לשונם: דזכיה מדין שליחות הוא דכיון דזכות הוא לו אנן סהדי דעביד ליה שליח וכ"כ ברא"ש פ"ק דגיטין (סימן יג) . אמנם כבר נתקשתי בזה ... ולכן נראה דאפשר דמזה דעת כמה הראשונים שאמרו דזכיה מתורת יד אמרו ולא מתורת שליחות ואפילו למאן דאמר דזכיה מתורת שליחות לאו משום אנן סהדי דעשאו שליח אלא דגזירת הכתוב שיהא הזוכה לאחר מהני כדיליף (קידושין מב, א) מאיש זוכה אבל הך זכיה לא הוי כיד ממש אלא כמו שליחות אבל לא משום אנן סהדי דעשאו שליח ונפקא מינה לענין נכרי דלא יהיה בתורת זכיה כיון דזכיה אינו אלא מתורת שליחות אבל לעולם לאו מתורת אנן סהדי הוי

21. ספר דבר יעקב

למ"ד שזכיה אינה מטעם שליחות, כתב קה"ח שם דהוי מטעם יד, וברכ"ש [קידו' סימן י"ג וסימן טו וכתו' סימן כג] כתב בשם הגר"ח, שגם למ"ד זכיה אינה מטעם שליחות הוי גדר חלות שליחות אלא שאינה משום הדין הרגיל שנלמד מפרשת שליחות אלא דין שליחות חדש שנלמד מפסוק אחר, ולכן קטן ושאר פסולי שליחות שנתמעטו בפרשת שליחות לא נתמעטו בפרשת זכיה.

22. שו"ע אורח חיים סימן תלז

(ג) המשכיר בית לחבירו בחזקת בדוק ונמצא שאינו בדוק על השוכר לבדוק ואינו מקח טעות ואפילו במקום שבדקים בשכר שהרי מצוה הוא עושה: הגה וי"א דצריך להחזיר לו שכר הבדיקה הואיל והתנה בהדיא שיהיה בדוק. (המגיד פ"ב ומשמע לעיל סי' י"ד):

23. ספר חתם סופר על מסכת נדרים דף לו/ב

התורם משלו על של חברו כו'. עיין פסחים (ד' ע"ב) דניחא ליה לאינש דליעבד מצוה בממוניה, ועיין בזה פלוגתת הפוסקים ורמב"ן בטש"ע א"ח סי' תל"ז ובמג"א שם. וצ"ל לרמב"ן דלהפסיד ממון לא אמרינן ניחא ליה לאינש וכו', מ"מ הכא אפשר דלהרויח נמי לא בעי כיון שכל אדם חייב להפריש תרומות ומעשרות לא בעי להרויח ממון להפסיד מצותיה, משא"כ התם להפסיד מכיסו לא בעי. וכן נמי לאידך פוסקים דאפי' מכיסו מפסיד למיעבד מצוה מ"מ איבעיא לן הכא די"ל נהי דמום במקח לא הוה בשביל זה, אבל עכ"פ חוב נמי לא הוה, ואי אמר אח"כ ניחא לי בהפרשתו לא נימא דמ"מ אין חבין אלא בפניו זה לא נימא, ועדיין צ"ע. מיהו הא פשיטא לי דבמזכה תבואתו לחבירו להפריש אותה על של חבירו באופן דהמצוה ג"כ של חבירו, ומשתרשי ליה ג"כ המעשרות, בזה ליכא למיבעי כלל דכולו זכות היא. ואין לומר כיון שמזכה לו התבואה תו ה"ל תורם מכרי של בעה"ב על של בעה"ב, דז"א דהתם לא ה"ל זכות אבל הכא כל עצמו אינו מזכה לו תבואתו אלא כדי שתהיה תרומה ומעשר על כריו, וגם המצוה היא שלו הואיל ומזכה לו טרם הפרשה, ה"ל מפריש משל בעה"ב על של בעה"ב ופשוט דמהני:

24. ספר דבר יעקב

ה' או דלמא מצוה דיליה היא וניחא ליה למיעבדיה - מבאר הרא"ש שהספק האם יותר חפץ בהפסד ממנו כדי לקיים המצוה ולכן אינו זכות או דיותר חפץ ברוח הממון והוי זכות אע"פ שמפסיד המצוה. ולכאורה קשה אם זכיה הוי מטעם שליחות א"כ נחשב שהמשלה מקיים המצוה. המחנ"א [שלוחן סימן כה] מבאר כוונת הגמ' שניחא לבעלים לקיים המצוה בממון שלהם, ולא בפירות של השליח.

ומוסיף המחנ"א דמפירוש רש"י והרא"ש לא משמע כן. וי"ל לפי חקירת האחרונים [אר"ש] גירושין ב-טו] וקה"י גיטין סימן כ] בגדר שליחות האם מעשה השליח נחשב למעשה המשלה או דהוי מעשה השליח ורק התוצאה של המעשה מתייחסת למשלה, ולפי הצד השני אין המעשה מצוה מתייחס למשלה, ולכן ניחא ליה לעשות המעשה בעצמו.

25. קרו אורה על מסכת נדרים דף לו/ב

גמרא אמר שמואל במקום שנוטלין שכר על המקרא כו. ופי' (רש"י, ר"ן ורא"ש) ז"ל דאסור ללמדו מקרא כיון דמותר ליטול שכר והוא אינו נוטל הרי הוא מהנהו. וא"כ בשכר משמע דמותר ללמדו וא"כ אמאי תנן סתמא לא ילמדנו מקרא... אבל מסתימת לשון הרמב"ם ז"ל (בפירוש המשניות פ"ד מ"ג, ובפ"ו מהל' נדרים ה"ז) נראה דמפרש לה דאפי' בשכר אסור ללמדו מקרא דדוקא מדרש דמצוה ללמדו בחנם אין זה הנאה דמצות לאו ליהנות ניתנו. אבל מקרא דמותר ליטול שכר אין כאן מצוה כ"כ והלימוד עצמו הוי הנאה וכמו שאסור ללמדו אומנות לר"מ בירושלמי (פ"ד ה"ה).

26. משך חכמה בראשית פרשת לך לך פרק טו

(יג) ועבדום וענו אותם וכו'. הרמב"ן האריך על דברי הרמב"ם שלא נראו דבריו בעיניו, שאם עשה אחר קיום מצות השם יתברך, הלא הוא זריו ונשכר! ויפה אמר, אילו אמר הכתוב בלשון ציווי שיעבדו במ הגויים. אבל כאן אמר דרך סיפור **"ועבדום וענו אותם"**, ולכן נענשו. שמן הדין אין רשאים בן נח, דהוזהרו על הדינים, ובפרט להיות כפויי טובה, שהם נתעשרו מיוסף, ולמדו חכמה מאתו, ולא ידעו את יוסף, לכן נענשו. ואשכחתי דוגמתו, דהאומר 'כל הרוצה לתרום יבוא ויתרום', מועיל לענין תרומה, ואילו 'כל התורם אינו מפסיד', לא מועיל לרבינו נסים בנדרים ל"ו, עיין שם, דכאומר "כל הזן אינו מפסיד", לא מחויב לשלם לו, ולאן שליחותיה עביד, יעויין שם, ואין כאן מקומו להאריך. כן הכא, כיון שנאמר בלשון סיפור לא בלשון ציווי, לא היו רשאים לעבור דיני ז' מצוות, ופשוט. וזה מכוון הגמרא: צפרדעים שלא נצטוו על קידוש השם, דכתיב: "ועלו בך ובתנורך" - דרך סיפור - לא בלשון ציווי.